

เสียงคำในภาษาบาลีและสันสกฤตที่ระยิบระยับ ทยอยจะ
กลายเป็นราก ทั้งที่ใจเขาจะโหม่นกลาย หรือในจะถลาย
เสียงที่โองการธรรมชาติเคยเคยไป เจอเขาก็ตาม ทยอย
จะเปลี่ยน จากการที่เสียงความ โยเราะและ ความแตกต่าง
ในการออกเสียงมา ซึ่งอื่น ๆ จะอย่าง ไรก็ การกลาย
เสียงนั้นจะของคำเป็นไปภายในขอบเขตนี้ ซึ่งอาจจะพูด
ได้ว่าของรูปให้เหลือ ไรเหลือ

นอกจากนี้เสียงจะกลายไปจากภาษาเดิมถอย
แยกออกถึงคำว่า ภาสว ภาว หมายถึงของรักก็กลายไปจาก
เป็น ไร ทั้งจะกล่าวโดยจะเสียงด้วยใจ

ตอนที่ II การกลายแห่ง ความหมาย ของคำไทย

การกลายภาษาบาลีและสันสกฤต (Semantic Change)

เรื่องของเสียงและความหมายจะสองคู่เสียง
ที่ไม่เสมอ เพราะภาษาที่ออกเสียงความ รุกตมิกล
ภายในใจให้ชัดแล้วจึงรวม การออกเสียงก็เพื่อ
แสดง ความหมายอันรู้อยู่ในใจให้ปรากฏ แต่เสียงยังมี
โอกาสที่จะกลายผิดเพี้ยนไปจากเดิมได้ แม้แต่คำในภาษา
เขี้ยวถิ่นที่ใช้อยู่ขณะนี้ ก็เป็นคำจากภาษาต่างประเทศ
ก็ถึงกลายไปไม่มาก ทยอยแยกถึงให้ถาวรมาแนวข้างต้น
เพราะฉะนั้น ความหมายก็อาจจะกลายไป ก็เช่นเดียวกับ
เสียง คำจะกลายไปให้ไกลและกว้างขวางกว่าเสียงอีก

เพราะเหตุว่าเสียงถึงจะกลายเป็น ก็ยังไม่วิเศษแยกที่
จำกัด ยังมีหลักเกณฑ์ที่จะถือไว้เป็นเครื่องสังเกตได้
และในบางกรณี ถึงแม้เสียงจะอยู่ไกลเสียง ทอจะเป็นเช่น
เสียงเช่นกับไม้ แต่ก็ไม่มีรากที่ใช้ในภาษาเลย

ส่วนความหมาย ซึ่งเห็นความสำคัญอยู่ภายใน
ภาษาก็ลึกลับว้างว้างและไกลตัวได้ ไม่มีผู้ใดจะหวังรู้ได้
ในขณะที่พิจารณาจะเปลี่ยนแปลงตัวแปรไปไกลเลย ๆ
อย่างไร ก็ที่อยู่ในใจอย่างหนึ่ง แต่กับแรงความหมายอีก
อย่างหนึ่งเช่นนี้ ความหมายก็อาจจะหนีไปจากรูปความหมาย
เกิดได้โดยไม่วิเศษแยกจำกัด หรือบางทีผู้พูดเองก็จะ
ห. ายความถึงสิ่งหนึ่ง แต่ผู้ฟังเข้าใจเข้าใจเองว่าหมายถึงอีก
สิ่งหนึ่ง ก็อาจทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่นกัน เพราะ
ภาษาเป็นเครื่องมือของความเป็นอยู่ที่จะต้องอาศัยและใช้กันเมื่อ
ผู้พูดและผู้ฟังเข้าใจความหมายของตนและกันเป็นอย่างถ
กษาผู้ฟังยังไปเข้าใจ หรือเข้าใจยังไม่ถูก ภาษาจะยังไม่
บริบูรณ์ เช่นผู้พูดว่า แกล้ง ผู้เป็นชาวระนองจะนึกว่า
หมายถึง " การทำอย่างไม่ตั้งใจ " แต่เขาเป็นชาวใต้จะท
นึกว่า หมายถึง " การทำอย่างตั้งใจ " ความหมายของคำ
" แกล้ง " จึงต่างออกไปในที่ทั้งสอง จะเห็นเข้าใจเป็น
อย่างเดียวกันหรือไม่

เมื่อการทำความเข้าใจในภาษาเดียวกัน ยังอาจ
นึกเห็นไม่ใกล้เคียงนี้ จึงเป็นธรรมดาที่การทำความเข้าใจ

ในภาวาท่างประเภทที่เราจะมาใช้ บ่อยครั้งถึงขั้นไม่ไหว
 มากกว่า จะไป เข้าใจความหมายของความรัก
 ฝึกฝนเองนั่น ภาวาท่าง เพราะภาวาท่างเป็น ภาวาท่าง จะ
 ไปเข้าใจถึง ความหมายต่าง ๆ ที่เรากล่าวกัน ความหมาย
 กับลักษณะของความหมายนั้น ๆ ภาวาท่างว่าไม่เข้าใจ บางที
 ฝึกฝนเองหลายความหมาย เราใช้แต่ความหมายเกี่ยว
 เกี่ยวกับสิ่งที่มีความหมาย ความหมาย บ่อยครั้งมีความหมายที่
 ความหมายเกี่ยวกันนั้นที่จะเห็นอยู่ในความรู้อีก เมื่อใช้
 ความหมายนั้นจนเป็นที่เข้าใจแล้ว ถึงจะมีผู้นำความหมาย
 ที่มาใช้ เราคิดว่าเราใช้ความหมาย เพราะเราไม่คิด
 กับความหมายใหม่ เช่น วิชญา (ต้น.) (ที่ไทยแปลเสียง
 เป็น วิชญา) แปลได้ว่า "ประหลาดใจและชมเชย" เรา
 ใช้แต่ในความหมายว่า "รักใคร่พอใจหลง" จนเป็นที่เข้าใจ
 กันแน่นอนแล้ว ครั้นเมื่อมีผู้นำใช้ "วิชญา" ในความว่า
 "ประหลาดใจ" ความหมายใหม่ นี้จึงแปลผิด และไม่
 แปรหลายและรับเข้าใจในภาวาท่างที่เหมือนความหมายแรก
 ความหมายของภาวาท่างที่เปลี่ยนจากความ
 หมายของศัพท์เดิมจนแทบจะสับสนว่าเข้าใจไม่ได้ และหลงผิด
 ไม่ได้ว่าเหตุใดจึงกลายไปเช่นนั้น บางทีอาจพอรู้ที่มา และ
 รู้ได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในลักษณะเช่นนี้เอง ส่วน
 บางทีนั้นไม่เข้าใจในความหมายเดิมแล้วมี ใช้แต่ใน
 ความหมายที่กลายมา จึงเลิกใช้ไป และมาปรากฏ

รูปอยู่ในร่างใหม่ และนั่นจะเห็นว่าการกระจายแห่งความหมาย อาจเป็นไปโดยหลากหลายและระบอบระเบียบได้ใช้ข้อเท็จจริง ซึ่ง จะจำแนกกล่าวเพราะการกระจายความหมายของคำมาดีและ สันสกฤตใหม่ขึ้นมาได้ ดังต่อไปนี้

I. ความหมายเฉพาะ (Specialisation)

ถ้าแต่ละคำของภาษาจำนวนมากมักจะมี ความหมาย ค้างกันออกไปโดยหลาย ๆ ความหมาย ไม่อาจจะกำหนดให้ คำยั่วของศัพท์ เมื่อใช้ในที่แห่งหนึ่ง ก็มีความหมายไป อย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องดูความหมายของผู้ใช้ภาษา จึงจะ เข้าใจได้ว่า คถงการให้ความหมายเช่นไร และนั่นเมื่อ ไทยเรายืมคำของบาลีและสันสกฤตมาใช้ เราจึงหาอาจ เข้าใจความหมายของคำและคำที่ใช้กันมาไม่ สุกแต่ศัพท์ใด เคยใช้ในความหมายเช่นไร เราก็เข้าใจว่ามีความหมาย เช่นนั้นตลอดไป โดยยอมรับความหมายอื่นไว้ใช้เฉพาะ ความหมายของศัพท์จึงระบบเรา ทั้งนี้ประการหนึ่ง และ บางครั้งมีความหมายกว้างขวางใช้ไปเป็นส่วนรวมไม่จำกัด กรณ์มาถึงไทย เราใช้จำกัดใช้ ยังกับให้ใช้ในความหมาย จากที่แห่ง เมื่อกล่าวถึงคำนั้น ก็ได้เข้าใจได้ว่า มีความหมายจำกัด จะไปใช้เป็นส่วนกว้าง ๆ ไม่ดีได้ ความ หมายจึงแทบไม่ขาดความหมายเดิมโดยอีกประการหนึ่ง

ถึงจะเห็นโทษแล้วก็ไม่ยอมแก้ไข

ก. ความหมายของพระโศภิต ในที่นี้จะขอกล่าวถึง
แต่

เขต ด. หมายถึงการเบียดเบียนไพร่ฟ้า ทารกหญิง
ทารกชาย และในพระอภิธรรมปิฎกถึง การเบียดเบียน
การเบียดเบียน ซึ่งเป็นการของพวกอหิงสาที่ไปในสมัย
ในเวลายกทัพในการแสดงเรื่องรามเกียรติ์เท่านั้น

ข. นิรุกติ บ.ศ. แปลว่า ลึก, ไซ้, ไต่, ไขว่คว้า ลึก
ของน้ำ ของเสียง จิตใจและสติปัญญา เช่น รหโ
ญุณโร = สรรเสริญ โญณโรโต = เฝียงลึก (๑๖๘)
ญุณโรนาท = เฝียงลึก, เฝียงลึกของ และญุณโรเจตตุ =
จิตใจลึกซึ้ง

ส่วนในภาษาไทยจากที่ใดแต่ในความหมายว่า "ลึ
กึฏฐาลึกซึ้งหรือถึง" เมืองลึกลับหรือลึกลับ เป็นต้น
ส่วนการใช้เป็นราชาศัพท์ ถึงรากฐานในวรรณคดีต่าง ๆ
เช่น

"ท้าวโศภิตลึกลับ นิรุกติ ไทยจง" (เมืองลึกลับ
หน้า ๑๘)

"อันว่าลึกลับหรือ นิรุกติ ขนานเบญจกาม จักสำแดง
นิรุกติ รรต นิรุกติ" (นิรุกติ หน้า 77)

"แสดงไม่ว่างหรือมากกว่าจากแรง ผจญจิตหรือแรงแสดง
ผู้คุมตัวหรือพจน" (สมุทรโฆษ เล่ม 274)

"อีกผู้คุมหรือรวมไม่ว่างหรือ พจนพจนหรือระพจนหรือ นิก"
(ความดีเล่ห์ กัณฑ์ 1)

ที่ใช้ไม่ว่างหมายความว่า "ความดีของน้ำ" ที่แต่ไม่
แต่หรือตาย เพราะเป็น ความหมายที่มีชีวิตในอากาศ ใน
สมัยกรรมหรือประมาณชีวิต ฯ ซึ่งแสดงไม่ว่างเป็นว่า เมื่อได้เข้าใจ
ความหมายโดยจนแต่หรือตายแล้ว มันจะไม่มันแยก หรือ
ความหมายนั้น จะใช้และเข้าใจกันแต่เพียง ความหมายเกี่ยว
ตัวอย่างของการ ใช้ในความหมายว่า "ความดีของน้ำ" นั้น
ปรากฏอยู่ในหนังสือสมุทรโฆษ ตอนสมัยกรรมหรือประมาณชีวิต ฯ
ตรงกลาง กัณฑ์ 1

"จิกอยู่จิกจิกจิกจิก - นกหรือนกหรือ นกหรือนกหรือ
อยู่ถึงกัน" (บท 274)

เขาวน จาก ชวน บ.ส. แปลว่า รวดเร็ว
รีบร้อน และว่องไว ใ้หมายถึงความเร็วแห่งการเคลื่อนไหว
หัว ๆ ใจใหญ่ไม่จำกัด แต่ในภาษาไทยหรือคำใช้จำเพาะ
"ความเร็วและว่องไวแห่งความเคลื่อนไหวทางความคิดหรือ
สติปัญญา" เท่านั้น ดังปรากฏในวรรณคดีว่า

"ฉันนี่เป็นวิชัยแห่งโลกยทั้ง ส่ายนถ ฤคนั้น
เกลียวเสาศาครางขาว เกลียวเกลี้ยงยิ่งกว่าเกี้ยวแม่"
(ไทรภูมิบทา หน้า 61)

"ก็ขอของสิ่งมากรับในวัย สันรอกเร็วไว ระวังถึง
แม่ในระแวงขาว" (พระมเหสีคำ ทรง หน้า 49)

หัตถิ จาก ทลล. ม. แปลว่า ชอบ ไม่จำกัดกว่า
จหนักใจเสีย หรือ หือ ในภาษาไทยหมายถึงเพราะชอบ
ขนาดไหน? ไรต่อรับรักเขา ไทเพราะเพราะรักเขาไม่ขาด
จะรักไรในความรักเขาว่า ชอบที่ไรรักใคร่กันทั่ว ๆ ไป
ไม่รัก ก็ยังเห็นกล่าวในบางแห่งว่า

"เจ้าเธอได้เป็นเมียเจ้าหัตถิ นางก็รักใจดีแท้แท้"
(หน้า ๕๐)

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า เราคงใช้คำว่า หัตถิ ได้เรียก
ชอบชนิดไหน ๆ ที่รักใคร่กันจริง ๆ ใจไป มาจากความหมาย
ของ หัตถิ ไรไร รักใคร่ชอบใคร่กัน ๆ ความหมายที่นิยม
จำกัดลง

เนรคุณ จาก นร-คุณ ๓. แปลว่า ไร้คุณความดี
ชั่วช้า ในภาษาไทยหมายถึงการไร้คุณความดีอันเพียง
อย่างเดียว คือ "การไม่รู้จักบุญคุณ ชาติความดีใคร่" ส่วน
ความชั่วช้าในประการอื่น ๆ ไม่เรียกว่า เนรคุณ ความหมาย
ของคำนี้ในภาษาไทยจึงจำกัดลงแล้ว

ประสิทธิ์ จาก ประสิทธิ์ ส.แปลว่า ความผูกพัน ใ
ในศาสนาไทยหมายถึงความผูกพันทั่วไป อาจเกิดในระหว่างนาย
กับข้าว : หรือผู้บังคับบัญชา กับผู้น้อย เราใช้คำเฉพาะในความ
หมายว่า " ความผูกพันระหว่างผู้รัก เท้าแกม บึงสาบถึง
" ความ รักใคร่ใหญ่หลวง" นี้เรียกว่า เทมถกกล่าว

" ในเรื่องราวชีวิตเรา มีความประสิทธิ์ประสิทธิ์รักจิต"
(รวมเกียรติ ร.๑ หน้า ๑๖)

" คุณแม่รักใคร่ใหญ่หลวง นางใหญ่หลวงประสิทธิ์ใจรักของ
(ท้าว หน้า ๑๑)

พระฮาร บ.ส. นารถ, คอย, คบ, บึง, และวาทัน ใน
ศาสนาไทยหมายถึงเฉพาะ การรักใคร่ จะช่วยฮารหรือไม่
ฮารก็ฮาร เช่น

" ว่าฮารนักรบนั้นถึงกาล ท่านประหารชีวิตให้รักใคร่
(ขุนช้างขุนแผน หน้า ๕๑)

ประสิทธิ์ บ.ส. หมายถึงผู้รักใคร่, ผู้ที่รักใคร่, ผู้
แทนตัวผู้รัก ใคร่ ประสิทธิ์ รัก เช่น อินทประสิทธิ์ หมายถึงผู้แทน
แทนของพระอินทร์ ในศาสนาไทยใช้หมายถึงเฉพาะแต่ พระอินทร์
ผู้แทนของพระอินทร์ เท่านั้น ผู้ที่แทนคนอื่นจะเรียกประสิทธิ์
ไม่ได้ เช่นกล่าวไว้ในวรรณคดีต่าง ๆ ว่า

" รักเสรีจันฉันทินกับวัน กางกันถวายพระประสิทธิ์"
(ขุนช้างขุนแผน หน้า ๕๕)

" ถึงกลางทางเลิกจะศานไทย เขาในวิหารพระประสิทธิ์"
(ดิเหนา หน้า ๕๑๑)

" ประสิทธิ์ ในที่นี้ของ บ.ส. หมายถึง " องค์พระอินทร์"

อ.ทางนารถ

พายุ จากวายุ บ.ส. แปลว่า ลม. ตามธรรมเนียม เช่น วายุ
 ฤๅษี = กิณลม วายุคติ- ไปเร็วเหมือนลม หรือ วายุช, วายุชาติ แปล
 ว่า เกิดแคลม ส่วนในภาษาไทย หมายถึง ลมอันแรงจักโดยตะไทาะ

พยาธิ จาก วยาธิ หมายถึง โรคโศรกรรมคาทั่วไป เราใช้
 หมายถึง โรคชนิดหนึ่งที่เป็นตัวคอกอยู่ในท้อง หรือโรคที่เกี่ยวกับผิวหนัง
ชนิดหนึ่ง เท่านั้น ไม่ใค้หมายความถึงโรคทุกชนิด

วิตก จาก วิตกก.บ. วิตรก.ส. หมายถึง ความคิด, ความ
 รำหึง, การหาเหตุผล มักใช้คู่กันว่า วิตกวิจารณ์ เช่น กล่าวว้า วิตก
 คือ การตรึก และวิจารณ์ คือ การตรอง

ส่วนที่ไทยนำมาใช้ เราหมายจำกัดลงไปว่า " เป็นความคิด
ที่เป็นทุกขหวงโยและกังวล " เช่น

" ยิงรอนรำคาญจิตรคิควิตก ให้คิมอกไม่ออกปากได้ " ราม
 เกียรติ ร.๒. หน้า ๘๖)

" แสนวิตกอกเฮยไม่เคยยาก จะลำบากเคียงเช็ญเป็นใจน " (ดังขทอง หน้า ๒๔)

สุขุม ม. แปลว่า เล็ก เลื่อยค ประณีต เช่น สุขุมรช =
 ยงอันเล็กเลื่อยค มักประกอบสิ่งที่เป็นตัวคน

แต่ในภาษาไทยที่ใช้กันเป็นสามัญ ใช้จำเพาะในความหมายว่า
 " ความคิดอันรอบคอบเลื่อยคตลอด " ใช้ประกอบสิ่งที่เป็นนามธรรม โดย
 มากมักใช้คู่กับ คัมภีร์ เช่น

" เรงงฉินทร์ำทรรพทากยจากแจง ยงจิกอรรณดลง.

สุขุมคัมภีร์ทพน (สมุทรโฆษ หน้า ๒๓๔)

ส่วนที่ใช้ในความหมายเดิม ประกอบสิ่งที่เป็นรูปธรรม อันมี
 ลักษณะ เล็ก, เลื่อยค ก็มีบ้างแต่ปรากฏจำเพาะในวรรณคดีบางแห่งเท่า
 นั้น เช่น

• อันว่าสภาพสุขุมฉวี ศรีธมบุรณบเครา เป็นพรคํารบเกา ซึ่ง
แต่ (ทศพร หน้า ๒๔)

• เป็นเยือกหยากชลกัษุมสุขุมสรีรภาพ ในนอกสนิหขาม สกนธ "
(สมุทรโฆษ หน้า ๒๐๕)

• ควณํามันสุขุมเลอชยคออน จึงชื่อสิทินครอินโทศาล " (กาภิ
คำกลอน หน้า ๔๐)

อชจันท์ บ. แปลว่า พระจันทร์ครึ่งซีก ในภาษาไทยหมายถึง
หนึ่งหรือที่กล่าวข่นลงรูปพระจันทร์ครึ่งซีก บางทีก็หมายถึงบรรโครูปครึ่งวงกลม
แบบพระจันทร์ครึ่งซีก เช่น

• แกวงอาวร้างซิงกัน ขึ้นตามอชจันท์ปราสาท " (กาวิหน้า ๑๕๗)
• พระขามาร ขึ้นอชจันท์ สำคัญวามบรมนารณ... กีนอมเคียรนบนิว
บังคมคิด ทุกชั้นอชจันท์หาเวณไม " (รามเกียรติ ร.๑ หน้า ๑๒๒)

อาราธนา บ. ในภาษาเดิม แปลว่า ทำให้พอใจ แต่ Clough
กล่าววว่า ในภาษาสิงหล แปลว่า เชื้อเชื้อ การที่เราใช้ในความหมายว่า
" เชื้อ " ย่อมมีความหมายเนื่องมาแต่ความหมายเดิม แต่เรายังใช้จำกัดลง
ไปว่า " เชื้อพระสงฆ์หรือเทพเจ้าอันศักดิ์สิทธิ์ " เท่านั้น. จะใช้ในความ
หมาย " เชื้อ " ทั่วไปไม่ได้ เช่น

• มาจะอาราธณปุเจ้า กรประณตังเกล้า กราบไหว้ทั้งหลาย "
(พระลอลิต หน้า ๒๔)

• อันว่าพระเจ้ายุมีภาคยบวร แลภิกษุณิกร อาราธณ ขออัญเชอญ
ให้ประกาศธรรมเทศนา " (ทศพรหน้า ๔)

• ศรีประพันว่าคูนมีท้าวล อาราธนา สวคมนคัลลสิบองค์ "
(ขุนช้างขุนแผน หน้า ๑๔๕)

นอกจากที่ความหมายของศัพท์จะแคบเข้าเป็นความหมายกลาง ๆ
ไม่คี่ ไม่ชัวแล้ว ยังอาจแคบไปในทางคี่ หรือ ทางเฉว โดยจำกัดได้ การ

ที่ความหมายกลายเป็นเช่นนี้ เป็นด้วยผู้ใช้ภาษา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดไป ทั้ง
จะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ความหมายแคบไปในทางลบ เช่น

กรรม จาก กรรม ศ, แปลว่า การกระทำ เช่น กรรมผล = ผล
แห่งการกระทำ กรรมวิธี = วิธีปฏิบัติงาน, การฝึกหัด ในภาษาไทยจำกัด
ใช้เป็นที่จำกัดเฉพาะพุทธศาสนา หมายถึงการกระทำที่ส่งผลให้เป็นทุกข์ นิก
จากการกระทำทั่วไป

เคราะห์ จาก ๑๓๗ ... แปลว่า จับ, ถีบ หรือ ค้าว เช่น นุ-
๑๓๗ - ท้าวทอง ๔ ในภาษาไทย ใช้หมายถึง โชคร้าย อันจะเกิดขึ้น
เคราะห์ท้าวร้ายเวียนมาจับหรือเสวยอายุ ความหมายที่แคบเป็นความหมาย
กลาง ๆ จึงมาถูกจำกัดให้แคบไปในทางที่ลบ มีคล้าย "กรรม" เสมอ

จริต ม.ธ. แปลว่า ความประพฤติ การเคลื่อนไหวและการกระทำ
ถึงกับที่ชื่อว่า "สุจริต" (ประพฤติดี) "อสุจริต" (ประพฤติชั่ว) เรา
ใช้หมายถึง "กิริยาอาการที่ตรงทำอย่างน่าท้อเคียน"

ประจํา ศ. แปลว่า การแสดงตัว การเกินออกไป และการทำให้
เป็นที่หัว ถากำ "ประจํา" ที่ใช้ในภาษาไทย ยอมรับกันว่า เป็นศัพท์
ที่มาจากสันสกฤต ก็นับว่าเราใช้ผิดจากความหมายเดิม เพราะเราใช้หมาย
ณะเพาะแต่ว่า "การเกินเพื่อประกาศความชั่ว" ด้วยมักจะใช้ชานักโทษ
เกินตระเวนไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการประจําหรือประกาศความชั่วของ
บุคคลนั้น ๆ และคช ๆ มากใช้เสียของความหมายว่า "ประกาศความชั่ว"
จะเกินหรือไม่เกิน ที่ใช้ ประจํา ได้ เช่น กล่าววว่า

"โชคระนั้นเขาจะให้ประจํา ชีวาคมนและหัวจะเสียประจํา
ในทันที" (สำนักคึกฤทธิ์คำฉันท์ หน้า ๑๗)

"เหม ๆ ชีป่าสามาฐ นานกลงกล่าวประจําอรไทย" (รวม
เกียรติ ร.๖. หน้า ๑๖)

เปรต อ. แปลว่า บุคาย, ผู้เปกอนแล้ว ความคึกครากหมกมึนคือว่า
ในชั้นเดิมยังไม่มีผู้ใดตายมีแต่กระยาบมที่ตายไปเป็นคนแรก และโคไปคอบ
ผู้อื่นอยู่ในดินแดนทางไกล เรียก แคนทรหม กรันคนอื่นตายก็ไปอยู่ที่นั่น เมื่อ
มีผู้ใดผู้หนึ่งล่วงอุสให้ ก็เรียกว่า เปรต ความเป็นเปรตจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว
เพราะไม่ได้รับผลความลำบากแต่อย่างใด

แต่ในภาษาไทยหมายถึง " อิตวันรก " ชนิดหนึ่ง เป็นผู้ที่ทำบาป
ในเวลามีชีวิตอยู่ จึงควรจะถูกลงโทษเมื่อตายไป เช่นเดียวกับ " นารก " (อิตวันรก) ทั้งปวง

ยักษ จาก ยกษ อ. ที่หมายถึงเทหบุตรซึ่งโคกำเนิดจากเทวดาเช่น
เดียวกับ กนธรรท เป็นคนไซของท้าวอุเวร ไม่ปรากฏว่า เป็นผู้ชั่วร้าย
ก็คนอย่างทีแปลกันภาษาไทย ซึ่งมีใช้คู่กับ " มาร " จึงดูความหมาย
ของ " ยักษ " ชั่วร้ายไปกว่าเดิม

ความหมายเคยไปในทางที่

กิริยา บ. แปลว่า อาการ, การกระทำ การเคลื่อนไหวทางกาย
เช่น กิริยา - การ = ผู้กระทำการต่าง ๆ เราจำกัดใจหมายถึง " ความ
ประพฤติ " แต่ในมนมโนในทางที่ช่วย เช่นเป็นผู้มีกิริยา ข้อมหมายถึงมี
มารยาทอันดีงาม

วาสนา บ.ส. แปลว่า สิ่งทีทักวิธฐานะไป ความรู้ที่ได้แก่ความจำ
หรือการกระทำที่ชั่วมาแต่ก่อน แต่ในภาษาไทยใช้หมายถึง " ความมีโชคสาก
และชื่อเสียง " เช่นกล่าววา

" ความเรื่องนั้นว่ามีเศรษฐีหนึ่ง เป็นคนซึ่งสูงชาติวาสนา มีทรัพย์สิน
สินเหลือล้นคณนา มีบ้านช่องแน่นอนท้าววยธาไทย " (คำประพันธ์บางเรื่อง
หน้า ๓๑)

จึงจะเห็นได้ว่า คำ " วาสนา " นี้ความหมายเดิมเป็นกลาง ๆ
ไม่ดี ไม่ชั่ว เช่นเดียวกับ " กรรม " เมื่อ " กรรม " หมายถึงไปในทาง

ร้าย " วาสนา " ใดหมายไปใน " ทางดี " จักถือว่า เป็นวาสนาของ
คำนี้เดียว

ข. ความหมายแคบไปโดยสิ้นเชิงความหมายเปรียบเทียบอย่าง
เดียว

ตามธรรมดาที่ศัพท์เดียวอาจมีความหมายไปหลาย ๆ ประการ ก็ศัพท์
บาลีและสันสกฤตก็เช่นเดียวกัน ศัพท์เดียวอาจหมายความไปหลายความหมาย
แต่ถึงภาษาจะมีความหมายมากหลายเพียงไรก็ตาม ย่อมจะมีความหมายเดียว
เท่านั้นที่มาเกี่ยวข้องกับอยู่ในขณะหนึ่ง ๆ ความหมายอื่น ๆ จะดับสูญไปจาก
ความนึกหวนคืน (*) ฉะนั้น เมื่อไทยรับภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ จึงเป็น
ธรรมดาที่เราจะรับมาใช้ทุกความหมายหากได้ไม่ เราจะรับมาใช้จำเพาะ
ความหมายอันใดอันอยู่ในใจเรา จำเพาะความหมายเดียว และเมื่อรับความ
หมายใดไว้ใช้ในภาษาแล้ว ความหมายอื่น ๆ จะหายไป เพราะไม่มีผู้ใด
เอาใจใส่ดูกันขึ้นมาใช้ ความหมายของศัพท์เดิมจึงถูกจำกัดให้แคบลง เช่น
คิลก จาก คิลก ม.ส. หมายถึง รุกข์คำ หรือ ถิ่นคงขนาดเท่า
เมล็ดงา หรือทำเป็นรูปเมล็ดงา เป็นเครื่องประดับโบหน้าซึ่งยกเว้นแต่เวลา
เว้าทุกข์จึงจะไม่เจิมหน้าด้วยสีเช่นนั้น

ต่อมาความหมายเดิมของ " คิลก " ได้ย้ายที่มาจากเดิมถึง " ถึง
อันมีลักษณะปฐ. เสริฐหรือเสฐ " เช่น ดูนาคคนถาฐาฐาเป็น " ปฐสู
คิลก - เครื่องประดับของแขนคน " แต่ความหมายว่า " เครื่องประดับ
โบหน้า " ก็ยังมีที่ไรอยู่ในภาษาเดิมของเขา

ส่วนในภาษาไทย ไร่นักในความหมายเปรียบเทียบที่ว่า " ลักษณะ
ประเสริฐหรือเลิศ " เท่านั้น ไม่ได้ไว้ในความหมายว่า " เครื่องประดับ
โบหน้า " เลย เช่น

" มหาคิลกภท นหริคณราชธานีบุรีรมย์ อุดมยศโยคองศา ท้า
สินทักบุรม " (พระลอฉลิต หน้า ๑)

ความหมายของศัพท์ในภาษาเดิมที่มีหลายความหมาย จึงจำกัดใช้
แต่เพียงความหมายเดียวในภาษาไทย

๒. ความหมายกว้างออกหรือขยายตัว (Expansion of
Meaning)

การที่ความหมายของคำในภาษาจะขยายตัวกว้างออกได้นั้น ต้อง
แล้วแต่ผู้ใช้ภาษา ซึ่งมีจะใช้คำให้เกินความหมายไปถึงความหมายอื่น ที่
ใกล้เคียงกันหรือเนื่องกัน ศัพท์เดิมจากนามและสันสกฤต ที่น่าจะใช้แค
แต่เพียงความหมายเดียวในภาษาไทย จึงมีความหมายหลายอย่างลง และความ
หมายที่ขยายตัวออกนี้ส่วนมากมีคืบคลานไปจากความหมายเดิม ซึ่งบางทียังมี
โอกาสจะเห็นได้ เช่นนี้นับเป็นเหตุที่ทำให้ภาษาขยายตัวได้ ประการหนึ่ง
และอีกประการหนึ่ง ก็เป็นได้ว่า ความหมายเดิมจำกัดใช้เฉพาะบางแห่ง
แต่เราใช้ไปเป็นสามัญ ดังต่อไปนี้.

ก. ความหมายขยายตัวมีไปจากความหมายเดิม เช่น

กมล บ.ศ. แปลว่า คอกบัว เช่น กมล - ธน = หมูกอกบัว

กมล - วทน = หน้าคอกบัว, หมูกอกมล = คอกบัวคือหมูกทัญญา น่าจะเป็น
ด้วยศัพท์ที่แต่งขึ้นศัพท์สุดท้ายนี้เอง ที่ทำให้ไทยใช้ศัพท์ " กมล " ในความ
หมายว่า " หัวใจ, จิตใจ " ซึ่งเป็นความหมายที่ขยายตัวออกไปจาก
ความหมายเดิม ทำให้เราใจนึกได้ว่า เราใช้คำ " กมล " กับศัพท์
" หมูกทัญญา "

กมล. ที่ใช้ในความหมายซึ่งขยายตัวออกไปว่า " หัวใจ " ได้ใช้
กันมาเป็นเวลานานแล้ว ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ มหาชาติคำหลวง อันเป็น
วรรณคดีเก่าชิ้นหนึ่ง ดังนี้

" พระมล ในภาษาไทย

โสมนัสฐนัมชานทาน

.....

.....

ให้ไต่สวนกันทุกคณ

นารกรรมณณนทศธรรม. " (อักษร-

" ชันว่าตุงตุงาราชกรณะมคททก " (อนุสารบรรพ หน้า ๑๕๙)
 ส่วน " กมล " ที่ใช้ในความหมายเดิมว่า " ทอดบัว " ก็
 ยังใช้ในภาษาไทยตามปกติ เช่น

" ชันว่า มาพรหมกมล บรรพชก ท้าวเนตรทั้งสี่หน้า "

(อนุสารบรรพ หน้า ๒๖๐)

" พระบาทก็ยกมตมาล ย และท้าวทั้งหลายเอา ขุดเขตกใน
 กลางมตฺฏีเคารจวกและภักดิ์ (สมุทรโฆษ หน้า ๑๔)

" มีโคมุตมาลยกมต นานธรรตคน ธรรอบตะเองเวทา "

(สมุทรโฆษหน้า ๖๐)

กม บ.ส. ในความหมายเดิม หมายถึงว่า " ลักษณะ " แต่ต่อมา
 ลักษณะแล้วเข้า ถาธมาขมายความว่า " ความดี " ไทยเราใช้ตามรูป
 ภาษาเดิมว่า " ความดี " เช่นเดียวกัน นับเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับ
 " โทษ " ดังปรากฏในวรรณคดีว่า

" ให้อุณิมิหิธฤณ อันเป็นคุณเป็นโทษ " (พระลอธลิต หน้า ๔๖)

" เวียงปรากฏท้าวบุญ ยามีคุณเมียรักษ เมียรักษภักทศรท้าวบัว "

(ทานกัมพิ์ หน้า ๔๖)

นอกจากจะใช้ในความหมายดังกล่าวแล้ว ในภาษาไทยยังใช้ใ
 ความหมายอื่น คือ หมายถึง " ชาติบรรพชนิกหนึ่งที่ทำร้ายสัตว์คงขการเสก
สิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้าใจในทัว " และทุกคนเป็นสามีชวา " ถูกคุม, หรือทำคุม "

ทายาท - บ.ส. แปลว่า ผู้รับมรดก ในภาษาไทยนอกจากจะใช้
 ความหมายของ " ทายาท " ว่า " ผู้รับทรัพย์สินมรดก " แล้ว ยังใช้เป็น
 คำวิเศษณ์ ในความหมายว่า " เกองกาจ " เช่น

" ริมร้างที่มีมุขศิลป์ไซย ฤทธิไกรจะ ทายาทตุลาชคเอา "

(รวมเกียรติ ร.๒. หน้า ๓๑)

" บ้าเขยนาสรวอ เจ้าธำนวนททายาทคธาคเขยัว "

(สังข์ทอง หน้า ๕๗)

มาลา บ.ศ. แปลว่า " หวงคอกไม้ ซึ่งที่ร้อยกรองแล้ว เช่น คัทมาลา หมายความว่า " มาลา คือ คัทเป็นคำเปรียบเทียบกับ " เทา, ที่ร้อยบุหว่า ๆ ไปในภาษาไทย เราหมายถึง " คอกไม้ " เป็นส่วนมากเช่น " ส่วนนางกนิษฐกุมารี ก็ใช้สูตรบทกวีรจน เหมมาลา ลงการ ประทับนิกันทาดถนธ ในอุรชถนตมมาลา ทาคทวยแก้วนสรวิไทรฐย ฟิลงนัน " (ทศพร หน้า ๑๑)

" คอกมาลา สวรรค ชยชอย " (ขวนทวย)

ไม่แต่จะใช้ในความหมายว่า " คอกไม้ " อย่างเดียว เรายังใช้หมายถึง " หมวก " ใ้้อีก เช่น

" มาลา ธักมระบง กรวิก วาลธ " (เศลงทวย หน้า ๑๐๓)

การใช้ความหมายขยายตัวจาก " คอกไม้ " มาหมายถึง " หมวก หรือเครื่องประดับศีรษะ " นั้น น่าจะเป็นไปตามเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสันนิษฐานไว้ในอธิบายท้าวพระนคาคทวง ดังจะ อธิบายมากล่าวต่อไปนี้

" ยี่ง คำ " มาลา " ซึ่งได้นำมาใช้ในภาษาไทยเราจนเป็นที่เข้าใจกันว่า " หมวก " นั้น จากคำสันนิษฐานว่าจะเป็นไปได้ในชั้นหลัง ๆ เพราะในรุ่นคนไทยเราไว้ผมสูง โทกผ้า แล้วมีวงคอกไม้ทองหรือเงินสวมทับอีกชั้นหนึ่ง คอมาเมื่อตัดผมแล้ว ยังทำผ้าโกลให้เป็นรูปกระโจนอยู่อย่างเดิม, ซึ่งเรูเรียกชื่อมัน มีคนว่า " ลอมคอก " , อีก จึงเป็นอันทำให้ยึดถือแน่นอนทันอยู่ในใจว่า " มาลา " เป็นเครื่องแต่งหัว หงประเภทคอกย ประเพณีอันมีมาว่า " ขุนนางจึงใส่มาลา " จึงทำให้นิยมมาลา มากขึ้น ส่วน มาลา ที่เป็นอย่างอื่นสูง มีลวดลายงดงามนั้น เป็นของที่พระเจ้าแผ่นดิน พระราชทานเป็นเครื่องยศแก่ขุนนางผู้ใหญ่ และโดยเหตุที่ มาลา นั้นมักพระราชทานธรวมติดไปกับหมวก คำว่า " มาลา " จึงกลายเป็นแปลว่า " หมวก " ไปทีเดียว ส่วนตัววงคอกไม้ ซึ่งเดิมเรียกว่า มาลา นั้น ก็

กลายเป็น เรียกว่า " เกี้ยว " ไป "

เมรุ บ.ศ. ชื่อเขาพระสุเมรุ จะเกาะลูกเกี้ยว นอกจากที่เรา
จะใช้ " เมรุ " ในความหมายเดิม เช่น

" ทงทรายแก้วให้ชรัรัตนันทรราช อันเคียรทากันพระเมรุสังฆ " "

(กาพย์คำกลอน หน้า ๖)

" พระสุริยวงเวียนวัน แดจะดับพระเมรุ " (สมุทรโฆษ หน้า ๔๔)

" ก่อนเอาหรือจะเอาเมรุไกร หึงหอยไทรดาจะนงแสงสุริยง " "

(ขุนช้างขุนแผน หน้า ๔๔)

เรายังใช้หมายถึง " ที่เฝ้า " อีกด้วย เช่นกล่าวว่า

" รักศกเจ้าเข้าสู่อเมรุทอง มีงานการของให้หลายวัน " "

(รามเกียรติ์ ๖.๒. หน้า ๑๐๖)

การที่ความหมายขยายตัวไปเช่นนี้ ชรอยจะมาจากธรรมเนียมเอา
ศพไปวางบนภูเขาหรือที่สูง ๆ ของพวกปราชญ์ในอินเดีย เพื่อให้แสงอาทิตย์
หรือจะเนื่องมาจากพิธีเผาศพที่สุ่มกันให้เป็นกองสูงเหมือนภูเขา และเอากระดูก
ข้างบน แล้วต่อมาจึงตกแห่งคิดแปลงให้เป็นที่ตั้งงวงงมาสู่ชั้น ก็เป็นได้

บุคคิ จาก ๘. บุคคิ บ. บุคคิ แปลว่า เปื่องกัน สมกัน สอดคล้องกัน
หรือธรรมเนียมประเพณี ไทยเราใช้ในความหมายดังกล่าวมานี้ ส่วนมากเป็น
ศัพท์สมาส เช่น บุคคิธรรม = ความเที่ยงตรง, ความชอบธรรม ส่วนที่ปรากฏ
ในวรรณคดีก็มี เช่น " คัมภณศรีโดยบุคคิ " (พระอภัยมณี หน้า ๕๐) หรือ
" มีวโมหบัณฑิต บคาคคิ กลุยกุคคิ " (สมุทรโฆษ หน้า ๑๒๖)

นอกจากที่จะใช้ตามความหมายเดิมแล้ว ความหมายของ " บุคคิ "
ยังมาใช้ในความว่า " สืบ, จบ, เลิก, เสร็จ " ได้อีกด้วย อาจจะเป็น
เพราะจากคำ " พุก " ในภาษาไทยให้เขาเป็นศัพท์นำสืบต่อกัน ถึง
กล่าวมาแล้วก็ได้

รักษา ๘. แปลว่า ดูแล บังคับ ระวัง ระวัง ในภาษาไทยใช้ตาม

ความหมายเดิมก็มี เช่นกล่าวว่

" จึงซึ่งมีชญาคุณมารา ให้รักษาคนค่านขันใน " (รามเกียรติ
ร. ๒ หน้า ๑๓๔)

นอกจากนี้ยังใช้ในความหมายว่า " พยายาม, เยียวยา " ได้
อีกด้วย

สมร บ.ศ. แปลว่า การต่อสู้ สงคราม การประชันกันด้วยลักษณะ
อันเต็มใจ ไทยใช้ในความหมายเช่นเดียวกันนี้ ดังคำที่นำมาใช้ว่า สมร
ภูมิ - สนามรบ ที่ปรากฏในวรรณคดีหมายถึง " สนามรบ " เสมอเช่น
" ว่าเหยยท้าวไถลาคูศม์ แกล้วกล้าอาชยาชุก จงมาปะทะในสมร "
(อนิรุทธคำฉันท์)

" ซากกรศึกฮักหาญกล้า กลันแกล้วกลางสมร " (แสดงชายหน้า๑๔)
ไม่แต่จะหมายว่า " สนามรบ " เรายังหมายความว่ " นาง "
ได้อีกด้วย ซึ่งความหมายนี้ไม่ปรากฏในพจนานุกรมสันสกฤตและบาลี เราใช้
แบบธรรมคำในวรรณคดี เช่น

" จึง สมร น้ทอนเกรง วิบากมาชชบายเป็ยส " (สมุทรโฆษหน้า
๑๔๗)

" ไม่ถนสมรแล้วก็จรจรธกล ผู้โทษนศร์วิคณ์เวียงทราย "
(กาพย์กำกอน หน้า ๑๖)

การที่ สมร มาใช้หมายถึง " นาง " นั้น กล่าวกันว่า น่าจะเป็นเพราะ
สม-ร แปลว่า รวมทวยได้ความหมายจึงกินความไปถึง " ผู้ที่จะรวมเป็นรวม
ทวยด้วยกัน " อันไต่แก่ หญิงผู้ยังเป็นเด็ก และต่อมาหมายถึง " หญิงทั่วไป "
แต่บางคนกล่าวว่ สมร อาจมาจากศัพท์ สมฤติ ที่แปลว่ ความจำ
ก็ได้ ฉะนั้นการที่ สมร มาหมายถึง " นาง " นั้น คงเป็นเพราะ " หญิงผู้
รักจะคงเป็นผู้ที่อยู่ในความจำ และความระลึกถึงเสมอ "

หรืออาจมาจาก สมรฐ ซึ่งเป็ยชื่อ เทพแห่งความรัก ความเพศก็ได้
ด้วยกาที่เรารเรียกถึงต่าง ๆ ตามการกระทำของมัน เช่นที่กล่าวมา

อากร บ.ธ. แปลว่า ขอบเขต, ของที่ชุมนุมอยู่ เราใช้ในความ
 หมายว่า " ขอบเขต " ในเมื่อไรก็ตามที่สมาธิขึ้นมาแต่ในภาษาเดิม เช่น
 รัศมีจักร, ขอบเขตแห่งสรรพชาติ, รัตนจักร = ขอบเขตหรือขอบ
 ที่ไรกันเป็นสามัญ หมายถึง " เงินรายโคที่รัฐบาลเก็บจากราษฎร "
 คงจะเนื่องมาจาก เห็นศัพท์ อกร แปลว่า ภาว จึงเข้าใจว่า กร หรือ อากร
 เป็นศัพท์ที่มีความหมายเดียวกัน ความหมายของ อากร จึงกลายไปจากรูป
 ความหมายเดิม

จ. ความหมายขยายทั่วไปรูปความหมายเดิม แต่ใจเป็นสามัญไม่
 จำเพาะ (Generalisation)

เป็นการขยายตัวของความหมายอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ความหมาย
 เดิมซึ่งใช้ในความจำกัด และเจาะจง และเจาะบุคคล มามีความหมายหลวมๆ
 ใช้เรียกสิ่งที่เป็นสามัญทั่ว ๆ ไป เป็นหลักที่ตรงข้ามกับการจำกัดความหมาย
 ให้แคบเข้า

ปริเวช บ. หมายถึง อัญญา หรือ เขตที่อยู่ของดวงอาทิตย์และเทว(๑)
 แต่เราใช้หมายถึง เขตทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดกว่า เป็นเขตที่วัดกันเป็นเขตที่อยู่
 ของดวงอาทิตย์หรือไม่

กมล บ.ธ. อยมณเฑาะ อินทกถิตยหรืออินทียะชยหนึ่ง มีกัโชน้ำ
 มากระหัดน้ำมนต์ หรือกระหัดน้ำใสๆ ตามวิธีหนึ่ง เพื่ออาศัยความปกคิทธิ
 แห่งมน้ำนั้น

แต่ในภาษาไทย ใช้หมายถึง มณีน้ำทั่ว ๆ ไป ไม่เจาะจงว่าเป็น
 มณีน้ำกมล ในอินทียะ จึงปรากฏในวรรณคดีว่า

" ดูเกลี้ยงนึ่งกมลใส เสียงหาทานไท่ อีราชบุรินทร์ "
 (สมุทรโฆษ หน้า ๒๒๔)

• เมื่อนั้น ท้าวสันบุรารเวงทรพา จึงชำระสระสระรงคภา
แล้วทรงย่ำคันทอเขียนทอง (คำ หน้า ๒๔)

ส่วนที่ความหมายขยายตัวออก แล้วโน้มลงไปในทางที่ มี เช่น

- กสิ บ.ส. แปลว่า หาง, การเดิน ซึ่งเราใช้ตามศัพท์ กสิ แปลว่า
ว่า หาง กสิ - หาง กสิ - หาง กสิ แต่แล้วความหมายได้กลายมาหมายถึง

" เครื่องสอนใจ " อันเป็นความหมายที่ขยายจากความหมายเดิม และ
โน้มไปในทางที่กว้าง เช่นกล่าว " สามัคคีเทวโพนินทานกสิธรรม
ถยพิศกหาชอันแฉลง (สามัคคีเทวคำฉันท์ หน้า ๑)

ราสี อากราสี ส. แปลว่า ฝน, กอง, ทวก หรือส่วนหนึ่งใน
๑๒ ของทองห้าอันเป็นที่สถิตของดาวบางหมู่ เราใช้ตามรูปศัพท์และความ
หมายเดิมว่า นบ ราสี แปลว่า กอง นบ แต่แล้วใช้ ราสี ในความหมายว่า
" ความงามสง่า หรือลักษณะที่ดีของแต่ละคน " เช่น

" เพื่อนเป็นคนเคยคู่คู่การา เห็นลักษณาราสีอันนบคาย "

(ขุนช้างขุนแผน หน้า ๓๔๓)

การใช้ " ราสี " กลายความหมายไปในทางที่ เร้น อาจจะได้
เห็นแนวเพี้ยนจาก " ศรี " (ความงาม) เมื่อ ราสี มีเสียงเพี้ยนกัน ก็
เชื่อว่าการความหมายจะไปในทางของเพี้ยนกันได้

๑. ความหมายขยาย

ด้วยเหตุนี้ที่โลกกล่าวกันว่า การกลายความหมายย่อมจะเป็นไปได้
โดยไม่มีการเหตุหรือขอบเขตจำกัด จึงไม่เพียงแต่ความหมายจะขยาย
ไปในลักษณะทั้ง ๒ นี้ บางครั้งความหมายแคบจำกัด และบางครั้งความ
หมายกว้างออก แต่ความหมายอาจจะย้ายที่จากความหมายเดิม มาเป็น
ความหมายที่ไกลไปยิ่งกันก็ได้ การที่ความหมายย้ายที่นั้น นับเป็นเหตุรูป-
การในภาษา ซึ่งจะคงมี เกิด แยก เติม และตาย ก็จะต้องมีการเปลี่ยน

แปลงความหมาย และ ความหมายที่ไม่ได้ใช้ในภาษาแล้ว ย่อมจะหายไป ไม่มีศัพท์ใดที่จะลงความหมายแน่นอนตั้งแต่ตั้งเดิมมาได้ นอกจากในภาษาตายไปแล้ว และไม่มีผู้ใครหรือใครกันอีกเลย (*) ความหมายที่หายไป ส่วนมากมักจะเกิดเพราะใช้รับเหตุของเหตุการณ์บางอย่าง แต่บางทีความหมายเดิมโดยนัยสืบไปไม่ปรากฏที่ใดในภาษา หรือแม้ใช้เป็นศัพท์จำเพาะ ไม่ได้ใช้กันแพร่หลายทั่วไป การที่ความหมายเดิมสูญสิ้นไป ย่อมทำให้ความหมายย้ายที่โดยเกิดซ้ำๆ ยากจะสาวหาที่มาของมันได้

ข้อแตกต่างในระหว่างศัพท์ที่ความหมายขยายตัวหรือย้ายที่นั้น อยู่ที่ว่า

• ความหมายขยายตัวนั้น รูปความหมายเดิมยังคงใ้อยู่ในภาษา

และความหมายที่ขยายออกไปจากความหมายเดิม ยังใช้กันเป็นสามัญในภาษา ส่วนความหมายย้ายที่นั้น รูปศัพท์เดิมจะไม่ปรากฏในความหมายเลย จะมาปรากฏอยู่ในความหมายใหม่ ฉะนั้นบางทีเกิดซ้ำๆ ความหมายจะยึกยักไปมาก ถ้าขยายไปเป็นความหมายรองหรืออาจแข็ง ก็ยังคงจะแลเห็นที่มาได้บ้าง แต่ความหมายเดิมไม่ได้ใช้กันแพร่หลายในภาษาใช้เป็นที่ระลึกเฉพาะบางแห่งเท่านั้น "

ลักษณะความหมายย้ายที่ของคำบางและต้นแก่จุดที่ไทยยืมมาใช้ ก็ได้เป็นไปโดยลักษณะที่กล่าวมานั้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง ต่อไปนี้ คือ

กรรมสิทธิ์ จาก กรรมสิทธิ์ น.ส. ใน ส. แปลว่า กรรมครอบครอง หรือ หัวหนาครอบครองโดยบุคคลใด แต่จะเป็นด้วยเราใช้ดูกับคำว่า " โกร " เสมอ จึงทำให้คำว่า " กรรมสิทธิ์ " ความหมายของกรรมสิทธิ์ในภาษาเดิมจึงต่างไปจากความหมายในภาษาของเราอย่างตรงกันข้าม ความหมายได้ขยายที่อย่างเกิดซ้ำๆ จาก " หัวหนาครอบครอง " มาหมายถึง " โกร " (พูดไม่ชัด)

การที่ความหมายของ " กรรมสิทธิ์ " ย้ายที่เช่นนั้น ไม่ได้ขยายแต่ในภาษาไทย แต่ในภาษาพม่า ก็ใช้ " กรรมสิทธิ์ " ในความหมายว่า "คนจน"

จางจฺ บ.ส. แปลว่า การเคลื่อนไหวกับไม่เคลื่อนไหว ใน ภาษาไทยหมายถึง "ความวุ่นวายปั่นป่วน" ซึ่งคงเป็นเพราะที่มี ผู้เคลื่อนไหวบ้าง ไม่เคลื่อนไหวบ้าง เดินบ้าง หยุดนิ่งบ้างนั่นเอง คงที่กล่าวในวรรณกรรมมากกว่า

" ก็เกิดมหาวิรุณจางจฺ หัวพิภคคฤษา " (หน้า ๓๓)

จินคา จาก จินคา บ.ส. แปลว่า คิก เมื่อประกอบกับคิก เป็น จินคามติ แปลว่า แก้วสารพัดนึก แก้วที่อาจบันดาลให้เป็นไป ได้ทั้งใจนึก " และคงจะมีความหมายของจินคามตินี้เอง เมื่อเราแยก คิกที่ออกทำให้เราใจนึก คิดว่า จินคา แปลว่า แก้ว และความหมาย ของจินคาที่แปลว่าคิก ได้กลายมาหมายถึง " แก้ว " และความหมาย ยังใช้เป็นที่มาว่า "แก้วใส ๆ ก็ใสไม่จืดจางว่าเป็นแก้วสารพัดนึก" และถิ่นความไปจนถึง "แก้วทวนเงินทอง" เช่น

" สัมภิตาของมรกาย ภายประคัมคางจินคา " (นิมิตราชาธิก หน้า ๕๔)

" ยิ่งคิกยิ่งนิคทองใจ จะใคร่ใค้คางจินคา " (รามเกียรติ์ ร.๑ หน้า ๑๑๔)

" ยันคนตรีมีอยู่ทุกอย่างไป ยี่ไรใค้คิงจินคาจำปรินทร์ " (พระอภัยมณี หน้า ๑๑)

จามิถย์ จาก จปธ. บ.ส. แปลว่า สั้น ห้วนไหว ไม่น่าแนบ คงที่ ความหมายในภาษาไทย โดยย้ายที่มาหมายถึง "ความเศร้าโศก เสียใจ" คงจะเป็นคำยกร่องให้เกิดแก่ใจไม่หนักแน่น มีเรื่องนึก หมายก็ร้องไห้เสียใจได้ง่าย เช่น " รังเจ้ารวมสอดกอดไว้ กระจ่าไร- โศกาจามิถย์ " (ลาวี หน้า ๕๐)

" จามิถย์รินทศเทียง หังควง แคนา " (เครื่องพ่าย หน้า ๒๑)

" ยิ่งรำลึกครึกครายิ่งจามิถย์ สุดจะถอนรินออกนอกบรรพท "

(นิราศไชนา หน้า ๔)

คัสกร จาก คัสกรด. แปลว่า อะโมย เราใช้ในความ
หมายว่า "ข้าศึกคือ" ไม่เคยปรากฏว่าใช้ "คัสกร" ในความ
ว่า "อะโมย" เช่น ความหมายของ คัสกร ได้ย้ายที่มาจากความ
หมายเดิมอย่างเด็ดเดี่ยว และให้คงทรงงมมั่นอยู่ในภาษาไทยซึ่งเราได้
ใช้ความหมายนั้นแพร่หลาย เช่น

" และยี่สิบและยี่สิบทุกสถาน ๑ ถึกรียผู้คัสกร "

(สมุทรโฆษ หน้า ๕๔๗)

" จะให้เขาจงได้ อย่าไว้ราศาคัสกร เราจะให้สอนให้สิ้น "

(พระอภัยมณี หน้า ๑๔๐)

" อัมมเหล่าอาลัยคัสกร จงหลามแก่ผู้มิชอบหนานรัก "

(รวมเกียรติ วิเศษ หน้า ๓๔๔)

เหตุที่ความหมายนี้ย้ายที่ไป คงเป็นเพราะทั้ง คัสกร และ อะโมย
มีกิริยาเป็นเดียวกัน การเปรียบมีลักษณะคล้ายการเปรียบเทียบ เพียง
แต่มีเกียรติถือว่าเท่านั้น และอาจจะเป็นเพราะ อะโมย เป็นศัพท์ภายใน
อันอาจทำให้เกิดความสับสนวาทะหวั่นได้เช่นเดียวกับ "ข้าศึก" จึงใช้
"คัสกร" ในความหมายว่า "ข้าศึก" ก็เป็นได้

เทวน ๘. แปลว่า ความจริงซื่อ ความใคร่ซื่อ ความเป็น
ข้าศึกคือ ในภาษาไทยหมายถึง "การจะใคร่ให้ได้ ทุกสิ่งทุกอย่าง
เช่น

" กลางพระคณิน เหวทุกคำ ถึกรียผู้คัสกร " (เทวทวาร

หน้า ๕๐)

" รอกยี่สิบอันรอน ณนา เหตุเทวทวาร จากถูกป้อน เห็บชชา

ฉินโค กัก " (ทนายกิจ หน้า ๖๐)

" ราชกลางนางทรงแค้น นาง ชลเนตรแฉ้วถึงหลังไหล "

(รามเกียรติ์ ร. ๒ หน้า ๔๖)

น่าจะเป็นด้วย " ความแค้นใจ เคืองใจ " เป็นเหตุแห่งความเคืองใจที่เคืองอย่างหนึ่ง เป็นการเคืองใจและแค้นใจระคนกัน จึงทำให้ความหมายเดิมย้ายที่มาได้เพียงนี้ และต่อมาจึงจะเสียใจตามธรรมดา ไม่มีความรู้สึกเคียดแค้นปนอยู่ด้วย ก็ยังใช้ศัพท์ " ทเวชะ " อยู่

ไมโท บ. ใช้ตามรูปปรมาวक्ति ซึ่งแปลว่า " อันว่าความหลง " ความไม่รู้สึกดี ความนึก " เราใช้ดูกับ ไทโส เสมอ เป็น ไทโสไมโท ซึ่งแปลไควา " ความหลงและความโกรธ " ครั้นเมื่อแยกใช้ ไมโท เสียคำเดียว เราจึงคิดว่า ไมโท แปลว่า ความโกรธ ความหมายจึงย้ายที่จากภาษาเดิมว่า " หลง " มาเป็น โกรธ " ในภาษาไทย

นาง จาก นญ ม.ศ. หมายถึง ผู้แทนรา ผู้รักสอน ในภาษาไทยใช้หมายถึง " นาง " ไทยทั่ว ๆ ไป เช่น

" บุกรเจ้ามีทรัพย์สิน นาง ของรัก " (เจริญบรรพตหน้า ๑๑๔)

" สมบัติกรเทพีฉลาด ชื่อ นาง นาง นาง เหล็ก " (พระลลิต

หน้า ๕)

การใช้ " นาง นาง " เป็นการทับศัพท์ตามความหมายที่เราใช้ในภาษาไทย และความหมายเดิมย้ายที่จาก " ผู้แทนรา " มาเป็นนางนั้น น่าจะเป็นด้วย แต่เดิม นิยมใช้ผู้หญิง และคงมีบทบาทการรักสอน นาง จึงมักจะมุ่งถึงนางผู้แทนรา และต่อมาจึงจะไม่ไต่มีส่วนในการแสดงใด ๆ ก็ยัง ใช้คำ นาง ได้ ความหมายเดิมของ นาง จึงหายไป มีแต่ความหมายใหม่ที่ยังคงติดอยู่แต่ภาษา นอกจากนั้นยังมาใช้คำ นาง เป็นจากวิธียาไคฉีก เช่น " นวย นาง วาครจรจรจิต " (รามเกียรติ์ ร.๖) ซึ่งทำให้เห็นภาพของการเดินที่ไกลแซนกวีกกรายชยหาหาราจรงระคร

บุษ ศึกษาคู ขบุษ ซึ่งแปลว่า ผู้เกิดตาม คือน้อง (ในภาษา
ไทย ใช้ ขบุษ ในความว่า น้องชายเท่านั้น) เราใช้ บุษ ในความ
หมายว่า " นาง " เช่น

" พระยาศรีสุทนต์บุษแห่งคำ ที่โรช้ำถึงห้าพระองค์ "

(หากคัดลอกหน้า หน้า ๔๔)

การใช้ " บุษ " หมายถึง " นาง " น่าจะเป็นด้วยเกมใช้
บุษ หมายถึงน้องชายหรือของสาว และเมื่อใช้เช่นนี้เข้ากับคำ " น้อง "
เช่น " อันน้องบุษสุดของสุพรรณ " (สังข์ทอง หน้า ๑) อันเป็นการ
ที่ผิดที่เราใช้เราใจเราว่า " น้องบุษ " แปลว่า " น้องหญิง " และ
" บุษ " ต้องแปลว่า " หญิงหรือนาง " ความหมายจึงย้ายที่โดยที่เราไม่
ได้เข้าใจได้ในความหมายเดิม เพิ่งได้รู้แก่ความหมายใหม่ที่อยู่ใน
ภาษาเท่านั้น

บิทร จาก ปุทร บ.ส. แปลว่า กวาง เช่น ปุทร-สุกะ =
กวางนกกวาง สัตว์ปุทร = กวางสิงห์ ความหมาย " บิทร " ในภาษา
ไทยย้ายที่จาก " กวาง " มาหมายถึง " หน้าตา " ใช้จำเพาะแต่
ราชาศัพท์จะเนื่องมาจากหน้าตางมกใสถูกกรงอันมีลักษณะเหมือนกรงนกกวาง
กรงสิงห์ จึงใช้เขาเรียกและเรียกของ หน้าตา มาหมายถึง ตัวหน้าตา
เองที่เกี้ยว และต่อมาจึงหน้าตาจะไม่ใสถูกกรง ก็ยังเรียกว่า " บิทร "
อยู่

บิทร จาก บิทร ผ. หมายถึง สิ่งที (ทำให้) บิทรุทธิ เรา
ไม่เคยใช้ บิทร ในความหมายดังกล่าวมาแล้วเลย แต่ใช้เป็นราชาศัพท์
สำหรับพระยณะจะกล่าวเรียก พระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายรองลงมา
เช่น เบญจมาบิทร = พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๕ ของระบกกษัตริย์ความนับ
ถือว่า พระราชาเป็น ผู้บิทรุทธิ ไม่มีบาป

ปริกษา จาก ปริกษ แปลว่า ตรวจตรา ส่วนความหมาย
ที่ใช้ในภาษาไทย หมายถึง " การหาข้อเท็จจริง " ไม่ใช่
เคสวัน หรือตรวจตรา เช่น

" หนึ่งเมื่มีราชกิจโก ปริกษากันไป บอวามบ่นายจุมพูน " (สามัคคีเภทคำฉันท์ หน้า ๔)

" กฤษณกตชัคคกันแสนทวี มิรู้ที่จะปริกษาหาโรโศ " (กาวิ หน้า ๑๑๖)

วิทวัส จาก วิทวัส ส. แปลว่า ความคุ้นเคย ความ
เชื่อถือไว้วางใจ แต่เมื่อถูกนำมาในภาษาไทย ความหมายนี้ได้อายมา
หมายถึง " ความรักใคร่ใคร่ในตนเองอย่างจับอกจับใจ " เสียแล้ว เช่น

" นางเห็นครวญคร่ำวิทวัส ไรไฉนบรรณา ชฎาอุบโคม-
ศรี " (สมุทรโฆษ หน้า ๕๔)

" ใครขึ้นบรรณา วิทวัส แต่ทาล เช่นาะทฤพิชปาน สามฤ-
ไสระจง " (กาภิกคำฉันท์ หน้า ๕)

วิกถ จาก วิกถ (กธ-ส่วน, วิ- ปรากฏ) แปลว่า การ
ปรากฏจากส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ความอ่อนแอ ความไม่สมบูรณ์ใน
ทฤษฎีใด ๆ หมายถึง ตาบอด, ตาแฉะ ไม่เห็น

ความหมายที่ได้อายมาใช้เมื่อไทยนำมาใช้ เพราะ วิกถ, วิกถ
ไทยใช้ในความหมายว่า " แปลกไปจากปกติ ประหลาด ผิดปกติ ขวาง "
เช่น หน้าตาหาทางพิกล

ถ้าจะคัดลึนดูจากวรรณคดี จะเห็นว่า ความหมายของ " วิกถ,
วิกถ " ได้เปลี่ยนจากความหมายเดิมเป็นเวลานานมีไม่น้อย เพราะ
ความหมายที่ใช้ในวรรณคดีเก่า ๆ ได้หมายความว่า " แปลก " และทั้งนั้น
เช่น

• รูปปลาแปดกมลคน ถึงฉกกลลออก •
(ทานกัมที หน้า ๔๑)

• หัวองศ์วิวะะสีรา นอมหมองภักตรา วิกสคนอินทรีย์ •
(สมุทรไสส หน้า ๒๖)

ทโรธ จาก วิ - โรธ แปลว่า การชกชวาง เราใช้เป็น
ราชาศัพท์ ในความว่า " ไกรธ " เท่านั้น เช่น

" ท้าวธ ก็ทรงแสงกระองค์ ขยาน ประหนึ่งกระราชทัญ
อุคาธ ทโรธจง " (สามัคคีเภท หน้า ๒)

ความหมายที่ใ้ในภาษาไทย กลายเป็นคนเหตุ หรือผลของความ
หมายเดิม ทวิญเพ็ญที่ความเห็นตรงข้าม หรือมีสิ่งขัดขวาง จึงทำให้
ไกรธเคือง หรือด้วยความไกรธเคือง จึงทำให้เกิดการวิวาท ความ
หมายเดิมจึงย้ายที่มากลายเป็นความหมายข้างเคียงที่เนื่องกัน

มฤค จาก ล. แปลว่า ไม้ตาย, ซากศพ ในภาษาไทยหมายถึง
ถึง " ทวิญสมันทีที่ตายมาแล้วไว้ใหญ่โตใหญ่โต " ความหมายย้าย
ที่จากเจ้าของทวิญสมันที มาหมายถึง " ตัวทวิญสมันที " เองที่
เกี่ยว

สงคราม ม. อี ชาร ส แปลว่า ความเวียนวายตายเกิด ใน
ภาษาไทยใช้หมายถึง " เสียใจจนเห็นชัดเห็นใจ " น่าจะเป็นเพราะ
ความเวียนวายตายเกิดเป็นขอเกิดแห่งทุกข์ จึงนำมาซึ่งความสงคราม
และเมฆคาบราณี "

เสาวนีย์ จาก สวไนย ม. ที่ควรฟัง, ที่น่าฟัง ในภาษาไทย
ความหมายกลายมาเป็น " คำสั่งแห่งราชินี " เมื่อนการยกย่องว่า
คำพูดนั้นน่าฟัง

ที่หมายถึง " ตัวพูด " ก็มี เช่น

• พึงพระเสาวนูปมาศ พระสรวลเขมรบ้าน สุรามุขย์-
เขมร " (สมุทรโฆษ หน้า ๕๕)

• พระบาทจักราธิบดี ก็มีพระเสาวนีนางสิ้น คั้งนี้ " (สมุทรโฆษ หน้า ๕๖)

ความหมายถึง " ผู้ถูก " ก็คือ เช่น " พระเสาวนีนาง
วินิจฉัยในพระทัย " (เวรสิ้นครชากก)

ความหมายจาก " ทำชุก " กอายเป็น " คนที่มีคำชุก
นำหง "

ความหมายที่ย้ายที่ไปเช่นนี้ จะเห็นว่า คงค่อยเปลี่ยนแปลงไป
ทีละเล็กทีละน้อย จุดนี้คงแนวกลอนจะทำให้เป็นไป ความหมายจึงเปลี่ยน
ไปหลายประการ

หญิงสาว แต่ใน ส. ว่า ความรัก เครื่องแต่งตัวสวยงาม
ทำให้รัก เครื่องช่วยใจเห็นรัก เช่น หญิงสาว = ความรู้สึกเดียวกัน
ความรัก หญิงสาว-กาสิศ = คำแสดงความรัก

ในภาษาเหนือไทยมีความว่า " ทรัพย์สินสมบัติ " เช่น

" ตงเสกจรณแลนหญิงสาว ตามไทยบริหาร พระทัยแลดู-
เกียรติ " (สมุทรโฆษ หน้า ๕๕)

• ความชอบสมบัติที่ชูดาน หญิงสาวบริวารตัวหน้า " (งามเกียรติ ร. ๑ หน้า ๕๐)

ความหมายย้ายที่ไป คงจะเป็นการขยายความหมายเดิม
เพราะสิ่งใดช่วยให้รักให้ขนาดโตไม่โตขึ้นไกล ย่อมโตนัก " ทรัพย์สิน-
สมบัติ " นั้นเอง (๑)

สมรรถ จาก สัตถสว ส. แปลว่า ปิ โทษใช้หมายถึง
" การเก็บเงินรายได้ของรัฐที่เก็บจากต้นไม้ "

อุภย บ.ศ. แปลว่า ความปลอดภัย ไม่มีความกลัว ใน
ภาษาไทยหมายถึง " การยกโทษ " คือไม่ให้กลัวการลงโทษต่อไป
เช่น

" มีกรไกรามชูลชย กระทบระฆังอุภยชา " (มีทนะตารา
หน้า ๑๒๓)

" โทษโศครวมประมาณ และมีในบุรณงค์ เชื้ออรธำนวย
ปลงอุภย " (สมุทรโฆษ หน้า ๒๒๖)

อภย จาก อภยท บ. แปลว่า โทษอาเป็นไปให้ ซึ่งไม่
ควรเป็นไปให้ เราใช้ในความถึง " กอบ, วาสนา, โศคราย
และศิโรต " เช่น

" โศครายอภยผู้ชุกเสียดาย มีนเวณมูราโศคราย " (นิรชติหน้า หน้า ๑๐)

" นักรอชวาทนาเจ้าอภย จึงกระสับกระส่ายวายไป " (ทาวี หน้า ๑๒๕)

อาถกษณ จาก อถกษณ - ซึ่งหมายถึง ส. อา เป็นอุปสรรค
ที่ไล่นกหรือ อถกษณ แต่ศัพท์ อาถกษณ ทั้งศัพท์ไม่ปรากฏในภาษาไทย มีแต่
อาถกษณ - แต่คง จะนับชื่อว่า อาถกษณ ที่ใช้ในภาษาไทย คง
เป็นศัพท์แก่งขึ้นใจเอง จาก อถก โดยอาศัยรูปและชื่อไวพจน์เหล่านี้
ไม่ได้ใช้ศัพท์สำเร็จรูปมาจากภาษาเดิม

ในภาษาไทย หมายถึง " อุทกษณ, อุภย ซึ่งสืบมาย-
องค์ระราชา " ใช้เป็นราชาศัพท์ความหมายจึงย้ายจากความหมายเดิม
ที่ว่า " สังกศ, กำนนค " ทั้งนี้จะเป็นด้วย " อาถกษณ " ก็คง

เป็นยี่ความถึงแก่ที่ กองพิจารณาโดยรอบคอบจึงจะตกลงเป็นหลักฐาน
เช่นนี้

นกรการที่ ฮาล์ช ซึ่งมีรูปศัพท์เป็นกริยา มาใช้เป็นนามหมาย
ถึงคนนั้น คงเห็นว่า เราใช้ควบกับคำอื่น เช่น เจ้าหน้าทีฮาล์ชแล้ว
ก็คล้ายกับออก จึงเหลือ " ฮาล์ช " แต่เพียงคำเดียว

ฮาวร์ ม. ส. แปลว่า เครื่องปกคลุม, ปีกบัง, เครื่องกักกัน
จักรวาล, อุปสรรค ในภาษาไทยหมายถึง " ทวงใบ " เช่นเดียวกับ
กัม " ฮาล์ช " ดังตัวอย่าง

" นิสิตที่จะศึกษานอน ฮาวร์ วิชาวิศกเพียงหก "

(รวมเกียรติ ร. ๕ หน้า ๑๑๐)

ฮูดาดี ม. และ ฮูยาฮู ที่ Childers อ้างว่าเกิด
จาก ฮี + ฮาดี ที่จริงไม่เกิดในภาษาล้านสักแต่ เราคงผูกกันขึ้น
ใจเองโดยเห็นแนวเรื่องว่า ถ้า ฮูดาดี มีเสียง ฮู คงตรงกับ
เสียง ฮู ในสันสกฤต เช่น มหิม ม. = มหิม ๘ = อุปถก
ม = อุปถก ๘. เป็นต้น ความหมายเดิม หมายถึง " ความตั้งใจ
ความปรารถนา ความมุ่งหมาย " เราใช้หมายถึง " นิสสัยใจคอ "
แต่บางทีก็หมายถึงเกาะในทางคี่ คือ หมายถึง " นิสสัยใจคอ " หรือ
มีความไวบน้อมนารี " เช่น

" เมื่อนั้น กระมาตุลุม ฮูดาดี ซึ่งขับรดแก้วแววไว

ตรงใบอุษาธานี " (รวมเกียรติ ร. ๗ หน้า ๓๐๘)

บางทีก็หมายถึงให้คนอื่น เช่น

" กษัตริย์ท่านท้าวหินดา ทราบ ฮูดาดี ว่าความดีของ กวรวา

หรือของพระพรเชวี. แล้วท่านนั้น " (จักรพรรด หน้า ๒๕๕)

นอกจากความหมายนี้ ยังอาจหมายถึง " นิสสัยใจคอ " ยัง

มาหมายถึง "ใจ" ก็คือเช่น,
 " ยสุราเห็นแก้วแก้วไว....ยังเห็นซึ่งชอบอิฐนาถีย " (รวมเกียรติ ร. ๑ หน้า ๑๔๔)

" เจ้าจงรักกับชีวิต อย่าให้เสียงชีพระอระอาก " (เวลาดั้นกรซาทก หน้า ๑๘)

ส่วนที่ใช้ความหมายเดิม มีอยู่บ้าง แต่ไม่แพร่หลาย มีแต่ในวรรณคดีบางแห่ง เช่น

" เจ้าจงให้หยากรับ พอลุเส็จ อันจะเขมมาเทมจนดูทาน พมสงสารภกนั้นะเจ้า " (กุมาร มรรค หน้า ๒๐๖)

อุทก จาก อุทก บ. แปลว่า ยิ่งกว่านั้น, นอกจากนั้น ถัด จาก อุทก มุขธรรม หมายถึง ศูนย์รวมของมนุษย์ผู้เจริญสูงสุด ในภาษาไทย หมายถึง " นอกวัด, นอกขอบ, อยู่นอกแผนประเพณี " เช่น, " เก็บอุทก เสร็จแล้วเป็นไร เวลายุคใดใจให้ระพิกลก้า " (ขุนช้างขุนแผน หน้า ๑๖)

คำ อุทก ที่ย้ายความหมายนี้ ไม่แต่เพียงกลายความหมาย แต่ยังคงใช้ในทางไม่ถูกต้องด้วย

โศธา จาก โศธ. บ. แปลว่า ความเข้มแข็ง สิ่งที่ให้ความ แข็งแรง แต่เวทหมายถึง " ขรอย " เช่น

" ทวีวกาลกระการรรท หิสฐฐามฐฐารา
แผลโศธา รศโศธาเปรียบน " (สมุทรวินัย หน้า ๑๖๔)

คงจะเป็นด้วย ความชอบ เกิดจากการโศธมรสชาธารโศธ ใจ จึงทำให้แข็งแรงและสุดท้ายถึง โศธา ในความหมายว่า " ขรอย " ในภาษาถิ่น จึงเป็นเหตุและเป็นผลเนื่องมาจากความหมายเดิมนี้เอง

